

OPLACALNOŚĆ PRODUKCJI BROJLERÓW KURZYCH W LATACH 2006-2010

1. Wstęp

Badania Głównego Urzędu Statystycznego wskazują, że w latach 2006-2010 około 90% krajowego pogłowia drobiu ogółem stanowił drób kurzy, a 60% tego ostatniego – brojlery kurze. GUS podaje ponadto, że chowem brojlerów kurzych, zajmowało się w analizowanym okresie około 17% gospodarstw rolnych posiadających drób kurzy [Charakterystyka gospodarstw 2008; Augustyńska-Grzymek, Wituszyńska, Żurakowska 2009; Zwierzęta gospodarskie 2010]. Z powyższych danych wynika zatem, że produkcja brojlerów kurzych ma w Polsce duże znaczenie gospodarcze. Jest to w znacznej mierze skutek współczesnych upodobań kulinarnych naszych rodaków. Dane statystyki publicznej oraz szacunki ekspertów Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowego Instytutu Badawczego w Warszawie wskazują bowiem, że w latach 2006-2010 średnioroczne spożycie mięsa drobiowego (bez podrobów) w przeliczeniu na przeciętnego Polaka utrzymywało się na poziomie 24 kg, a zdecydowaną większość tego produktu stanowiło mięso kurcząt rzeźnych [Rynek drobiu 2010]. Krajowa produkcja brojlerów kurzych zwiększyła się w tym okresie z 975 tysięcy ton w 2006 roku do 1390 tysięcy ton w 2010 roku. Wzrósł też jej udział w produkcji żywca drobiowego ogółem w Polsce: z 65,8% w pierwszym roku rozpatrywanego okresu do 72,0% w ostatnim. Badania GUS uwidoczniły również, że produkcja brojlerów kurzych była w omawianych latach wystarczająco wysoka, by w pełni pokryć zapotrzebowanie krajowe. W związku z tym, rosnąca podaż żywca i mięsa drobiowego, a przy tym na ogół niższe niż na rynkach zagranicznych ceny tych produktów sprzyjały ich eksportowi, głównie do państw Unii Europejskiej. W efekcie, eksport tego mięsa wzrósł w rozpatrywanym okresie prawie dwukrotnie: z 215 do 400 tysięcy ton. Stopniowo zwiększała się też relacja wyeksportowanego mięsa drobiowego do jego krajowej produkcji: z 20,7% w 2006 roku do 29,6% w 2010 roku [Jankowski, Rutkowski 2010; Rolnictwo 2010; Rynek drobiu 2010].

Biorąc pod uwagę przytoczone informacje – a zwłaszcza fakt, że przy względnie stabilnym w Polsce poziomie spożycia mięsa drobiowego, produkcja kurcząt rzeźnych sukcesywnie wzrastała – nasuwa się przypuszczenie, że w całym analizowanym okresie (2006-2010) brojlery kurze były działalnością opłacalną. W związku z powyższym, podstawowym celem przeprowadzonych badań było sprawdzenie, czy przypuszczenie to jest słuszne.

2. Materiał i metoda badań

Badania dla działalności brojlery kurze przeprowadzono w ramach funkcjonującego w IERiGŻ-PIB w Warszawie systemu AGROKOSZTY¹. Zaprezentowane wyniki przygotowano w oparciu o dane rzeczywiste zebrane w 2006 roku. Dla lat 2007-2010 wykonano rachunki symulacyjne.

Dane rzeczywiste pochodzą z rozmieszczonych na obszarze całej Polski 36 indywidualnych gospodarstw rolnych, które wybrano do badań w sposób celowy. Jednostki te musiały jednocześnie należeć do zbiorowości Polskiego FADN² i prowadzić towarową produkcję brojlerów kurzych. Wybór był dość trudny, gdyż w Polsce dominuje przydomowy chów drobiu, a stada brojlerów są na ogół niewielkie³.

Rachunki symulacyjne dla lat 2007-2010 przygotowano przede wszystkim w oparciu o dane publikowane przez GUS tj. ceny brojlerów kurzych oraz ceny środków do ich produkcji. Oszacowano wartość produkcji i poniesione koszty. Przyjęto przy tym założenie, że w całym badanym okresie ilość pasz zużytych na produkcję brojlerów była identyczna jak w 2006 roku.

W opracowaniu przedstawiono efekty produkcyjno-ekonomiczne z chowu brojlerów kurzych w dwóch wyodrębnionych grupach gospodarstw: o najwyższym i najniższym poziomie nadwyżki bezpośredniej⁴ uzyskanej z produkcji brojlerów kurzych (w przeliczeniu na 100 kg żywca drobiowego brutto⁵) na tle średnich wyników z całej rozpatrywanej zbiorowości. Do pierwszej z grup, określonej mianem gospodarstw najlepszych, spośród całej analizowanej zbiorowości wybrano 25% gospodarstw z tzw. „górnego pułapu”, czyli tych, w których nadwyżka była najwyższa. Do drugiej, zwanej gospodarstwami najslabszymi, zakwalifikowano 25% gospodarstw „dolnego pułapu”, tzn. te, które cechowały się najniższą nadwyżką bezpośrednią z badanej działalności. Celem wyłonienia tych grup było zobrazowanie różni-

¹ AGROKOSZTY – System Zbierania Danych o Produktach Rolniczych utworzony w 2004 roku w Instytucie Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB w Warszawie.

² Polski FADN – System Zbierania i Wykorzystywania Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych. Jego funkcjonowanie stało się w Polsce obowiązkowe od 2004 roku, czyli od roku wstąpienia do Unii Europejskiej. Pieczę nad nim sprawuje IERiGŻ-PIB w Warszawie.

³ GUS podaje, że w 2007 roku, przeciętnie w kraju, spośród gospodarstw utrzymujących brojlery kurze, prawie 98% posiadało do 99 sztuk tych ptaków, a tylko nieco ponad 1% jednostek utrzymywało stada liczące 3000 i więcej sztuk [Charakterystyka gospodarstw 2009].

⁴ Nadwyżkę bezpośrednią z produkcji brojlerów kurzych policzono jako roczną wartość produkcji uzyskaną ze 100 kg żywca drobiowego brutto, pomniejszoną o koszty bezpośrednie poniesione na jej wytworzenie. W rachunku dla działalności brojlery kurze nie uwzględniono jednolitej płatności obszarowej ani płatności uzupełniających.

⁵ Produkcję żywca brutto określono jako sumę produkcji żywca drobiowego netto oraz wagi piskląt brojlerów kurzych w chwili zakupu. Produkcję żywca netto ujęto zaś jako roczny przyrost wagowy brojlerów kurzych uzyskany na stadzie tego drobiu.

cowania efektów chowu brojlerów kurzych w polskich gospodarstwach rolnych oraz zidentyfikowanie podstawowych czynników, które o tym decydują. W badaniach wykorzystano pionową i poziomą analizę wyników produkcyjno-ekonomicznych. Pierwsza z analiz prowadziła się głównie do przedstawienia, zaistniałych w rozpatrywanych próbach gospodarstw, zmian wartości produkcji, kosztów i dochodów z produkcji brojlerów w kolejnych latach badań, druga – do porównań wyników wyodrębnionych grup gospodarstw funkcjonujących w tym samym czasie [Goraj, Mańko 2009; Horizontal Analysis 2011]. Kategorie kosztowe i dochodowe wykonanych rachunków obliczono według schematu 1.

Schemat 1

Sposób obliczania dochodu z działalności brojlery kurze

Wartość produkcji

żywiec drobiowy (brojlery kurze)

-

Koszty bezpośrednie

wymiana stada (pisklęta)

pasze pochodzące z poza gospodarstwa (np. pasze treściwe, dodatki paszowe)

pasze własne z produktów potencjalnie towarowych (pasze treściwe)

pozostałe koszty bezpośrednie (np. ubezpieczenie zwierząt, usługi weterynaryjne)

=

Nadwyżka bezpośrednia

-

Koszty pośrednie

koszty pośrednie rzeczywiste (np. energia elektryczna, opał, paliwo, podatek rolny

amortyzacja (budynków i budowli, środków transportowych, maszyn i urządzeń)

koszt czynników zewnętrznych (praca najemna, czynsze, odsetki od zobowiązań)

=

Dochód z działalności

Wartość produkcji brojlerów kurzych to w tym przypadku wartość 100 kg wyprodukowanego żywca drobiowego brutto. Określono ją w oparciu o średnie ceny sprzedaży. Wielkość kosztów ogółem (tzn. sumę kosztów bezpośrednich i pośrednich) ustalono na podstawie faktycznie poniesionych kosztów. Wartość produkcji oraz koszty bezpośrednie obliczono w oparciu o dane systemu AGROKOSZTY. Poziom kosztów pośrednich określono przy wykorzystaniu bazy Polskiego FADN.

Oplacalność produkcji brojlerów kurzych pozwala określić wskaźnik oplacalności produkcji ogółem, będący wyrażoną w procentach relacją wartości produkcji do kosztów ogółem (w przeliczeniu na 100 kg żywca brutto) – schemat 2.

Schemat 2

$$\text{Wskaźnik oplacalności produkcji ogółem [\%]} = \frac{\text{wartość produkcji ogółem}}{\text{koszty ogółem}} \times 100$$

Im wynik powyższego wskaźnika był wyższy od 100, tym oplacalność omawianej działalności była większa, jednak gdy był on niższy od 100 oznaczało to, że produkcja przynosiła straty [Encyklopedia... 1984].

3. Informacje o uzyskiwanych efektach produkcyjnych i cenach oraz nakładach pracy ponoszonych przez badane gospodarstwa rolne w 2006 roku

W 2006 roku, w przyjętych do badań gospodarstwach wyprodukowano średnio ponad 500 ton żywca brutto brojlerów kurzych. W grupie gospodarstw najlepszych produkcja była o 18,1% mniejsza od średniej, a w najslabszych o 2,8% większa – tabela 1.

Tabela 1

Podstawowe informacje o wielkości produkcji i cenach sprzedaży brojlerów kurzych oraz poniesionych nakładach pracy

Wyszczególnienie	Średnio w badanych gospodarstwach	W próbie gospodarstw	
		najlepszych	najslabszych
Produkcja żywca brojlerów kurzych brutto [t/gosp.]	509	417	523
Średnia waga sprzedawanych brojlerów [kg/szt.]	2,29	2,23	2,23
Średnioroczna cena sprzedaży żywca [zł/kg]	2,52	2,74	2,44
Nakłady pracy ogółem na 100 kg żywca brutto [godz.]	1,1	0,9	1,5
Udział nakładów pracy własnej w nakładach pracy ogółem [%]	50,1	57,7	41,9

Źródło: Opracowanie na podstawie danych systemu AGROKOSZTY. Dane rzeczywiste dla 2006 roku.

Średnio w badanych gospodarstwach waga sprzedawanych brojlerów wynosiła 2,29 kg, podczas gdy w obu wyodrębnionych grupach była nieco niższa (o 2,6%), wynosiła 2,23 kg. Co zaś się tyczy ceny sprzedaży 1 kg

omawianego żywca, średnio w próbie ukształtowała się ona na poziomie 2,52 zł; w jednostkach najlepszych była prawie o 9% wyższa, a w najsłabszych o ponad 3% niższa. Przypuszcza się, że różnice te były przede wszystkim odzwierciedleniem umiejętności zarządczych kierowników badanych jednostek. Co więcej, kierownicy tych ostatnich mają prawdopodobnie mniejszą siłę przetargową przy negocjacji cen.

Kolejnymi, zebranymi w ramach systemu AGROKOSZTY informacjami są dane o poniesionych nakładach pracy (własnej i obcej). Wynika z nich, że średnio w badanej próbie, na obsługę brojlerów kurzych – w przeliczeniu na 100 kg żywca brutto – przeznaczano 1,1 godziny, przy czym 50% tego czasu przypadało na członków rodziny rolniczej. W gospodarstwach najlepszych pracochłonność produkcji była trochę mniejsza od średniej – o 18,2%, a w najsłabszych większa – o 36,4%.

Gospodarstwa najlepsze i najsłabsze różniły się więc pod względem osiągniętych z chowu żywca drobiowego efektów produkcyjnych i cen oraz ponoszonych nakładów pracy. Dlatego też, w dalszej części opracowania przede wszystkim prezentowane będą wyniki uzyskiwane w obu tych grupach – często w odniesieniu do całej rozpatrywanej zbiorowości.

4. Efekty ekonomiczne produkcji brojlerów kurzych w latach 2006-2010

Przeprowadzone obliczenia wykazały, że w kolejnych latach badań wartość produkcji oraz wysokość kosztów poniesionych na 100 kg żywca brutto brojlerów kurzych zmieniały się różnokierunkowo. W konsekwencji, wahał się też poziom zrealizowanego dochodu. Należy jednak zauważyć, że w całym rozpatrywanym okresie, w analizowanej zbiorowości gospodarstw oraz w jednostkach najlepszych możliwe było uzyskanie dochodu z przedmiotowej działalności, podczas gdy w najsłabszych chów brojlerów był niedochodowy – tabela 2.

W rozpatrywanym pięcioleciu (2006-2010) wyższą niż średnia wartość produkcji z brojlerów kurzych uzyskiwano w jednostkach najlepszych, a niższą – w najsłabszych. Oceniając sytuację w kolejnych latach, najkorzystniejszy pod tym względem okazał się 2009 rok, a najsłabszy – 2006 rok. O wartości produkcji decydowała cena sprzedaży żywca drobiowego. Średnio w badanej próbie cena ta w niewielkim stopniu odbiegała od przeciętnej ceny skupu brojlerów kurzych w Polsce. Jednak w przypadku jednostek najlepszych i najsłabszych różnice były zdecydowanie większe. Wyraźnie obrazują to dane z 2006 roku – tabela 1 i 3.

Z notowań GUS wynika, że największy wzrost średniorocznej ceny skupu brojlerów kurzych w porównaniu z rokiem poprzednim (z 2,50 do 3,17 zł/kg żywca) odnotowano w 2007 roku, wynosił on prawie 27% i był, jak podają eksperci z IERiGŻ-PIB, rezultatem wysokiej dynamiki eksportu żywca i mięsa dro-

biowego. W kolejnych latach ceny skupu żywca były również odbiciem zmian dynamiki eksportu powyższych produktów: w 2008 roku – spowolnienia, a w 2009 roku – ożywienia.

Tabela 2

**Wartość produkcji, koszty i dochody z chowu brojlerów kurzych
w latach 2006-2010 (w zł/100 kg żywca drobiowego brutto)**

Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010
	<i>Średnio w badanych gospodarstwach</i>				
Wartość produkcji	252	319	319	341	324
Koszty bezpośrednie	214	242	275	267	262
Nadwyżka bezpośrednia	38	77	44	74	62
Koszty pośrednie	33	35	39	41	41
Dochód z działalności	5	42	5	33	21
KOSZTY OGÓŁEM	247	277	314	308	303
	<i>W próbie gospodarstw najlepszych</i>				
Wartość produkcji	274	347	345	372	353
Koszty bezpośrednie	196	223	249	246	242
Nadwyżka bezpośrednia	78	124	96	126	111
Koszty pośrednie	37	38	43	53	54
Dochód z działalności	41	86	53	73	57
KOSZTY OGÓŁEM	233	261	292	299	296
	<i>W próbie gospodarstw najgorszych</i>				
Wartość produkcji	244	310	312	330	314
Koszty bezpośrednie	247	280	323	306	302
Nadwyżka bezpośrednia	-3	30	-11	24	12
Koszty pośrednie	35	35	41	43	44
Dochód z działalności	-38	-5	-52	-19	-32
KOSZTY OGÓŁEM	282	315	364	349	346

Źródło: Opracowanie na podstawie danych systemu AGROKOSZTY; dla 2006 roku dane rzeczywiste, dla lat 2007-2010 dane szacunkowe.

W 2010 roku, średnioroczna cena skupu kurcząt rzeźnych ukształtowała się na podobnym poziomie jak w latach 2007-2008, wynosiła 3,21 zł/kg żywca i po raz pierwszy w całym badanym okresie była niższa w porównaniu z rokiem poprzednim (o 5%). Zdecydowały o tym relatywnie niskie ceny drobiu na początku 2010 roku. Dla przykładu: w styczniu cena skupu kurcząt rzeźnych wynosiła średnio 2,91 zł/kg żywca, a w lutym – 2,99 zł/kg. Dla porównania: w czerwcu płacono za ten drób średnio 3,42 zł/kg, a w sierpniu

o kilka groszy więcej. Podstawową przyczyną niekorzystnych cen skupu żywca brojlerów kurzych na początku 2010 roku, była dość duża w tym okresie podaż mięsa drobiowego w krajowym handlu detalicznym. Co zaś się tyczy 2011 roku, eksperci przewidują, że w jego pierwszej połowie ceny polskiego drobiu będą zbliżone, do tych z końca 2010 roku, ale w drugiej – prawdopodobnie wzrosną [Skup i ceny produktów 2008; Skup i ceny produktów 2010; Rynek drobiu 2009; Rynek drobiu 2010; Ceny wieprzowiny 2010; Rynek rolny 2010; Średnie miesięczne ceny 2010].

Tabela 3

**Ceny skupu brojlerów kurzych i dynamika ich zmian
w latach 2006-2010, wg danych GUS**

Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010*
Ceny skupu [zł/kg żywca]	2,50	3,17	3,17	3,38	3,21
Dynamika zmian cen, rok poprzedni = 100	x	126,8	100,0	106,6	95,0

* Cenę skupu brojlerów w 2010 roku oszacowano na podstawie danych GUS z okresu I-X 2010 roku.

[x] - oznacza, że wykonanie obliczeń nie było uzasadnione.

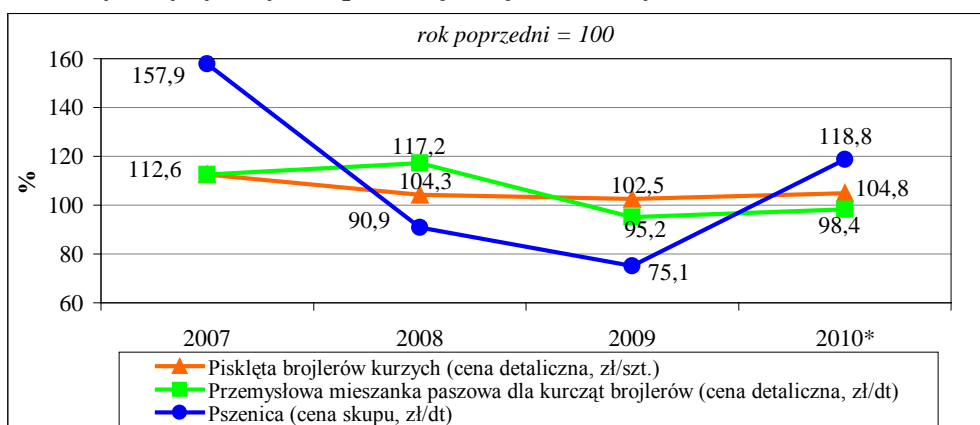
Źródło: Opracowanie na podstawie danych GUS.

Badania wykazały, że w analizowanych próbach gospodarstw najniższy poziom kosztów ogółem produkcji brojlerów kurzych (w przeliczeniu na 100 kg żywca drobiowego brutto) odnotowano w 2006 roku. Najwyższy zaś, w 2008 roku – w całej badanej zbiorowości i jednostkach najsłabszych, a w 2009 roku – w gospodarstwach najlepszych. W omawianym okresie najniższe koszty produkcji żywca odnotowano w gospodarstwach najlepszych, a najwyższe – w najsłabszych. Dla przykładu, w 2006 roku w grupie najlepszych w relacji do najsłabszych poziom kosztów ogółem był niższy o 17%, a w 2010 roku – o 14% (tabela 2).

Koszty ogółem produkcji drobiu zależą od cen i ilości środków wykorzystanych na tę produkcję: piskląt do wymiany stada, pasz czy energii elektrycznej. Dynamikę zmian cen niektórych z nich przedstawiono na wykresie 1. Uwidacznia on, że w kolejnych latach średnioroczna cena detaliczna piskląt brojlerów kurzych sukcesywnie wzrastała, choć najwyższą dynamikę jej zmiany w stosunku do roku poprzedniego stwierdzono w 2007 roku – 112,6%. Warto dodać, że w 2006 roku za jedno pisklą płacono w Polsce średnio 1,03 zł, a w 2010 roku – 1,30 zł, czyli o ponad 26% więcej. Wykres 1 ukazał też duże, a do tego różnokierunkowe wahania cen mieszanki przemysłowej oraz pszenicy, co może wskazywać na różnorakie zmiany cen innych pasz stosowanych w chowie drobiu.

Wykres 1

**Dynamika zmian cen piskląt oraz wybranych pasz
wykorzystywanych w produkcji brojlerów kurzych w latach 2006-2010**

* W przypadku 2010 roku cenę piskląt oszacowano na podstawie danych z okresu I-VIII, cenę mieszanki paszowej - na podstawie danych z okresu I-VII, a cenę pszenicy - na podstawie danych z miesięcy I-X.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS.

W celu lepszego rozpoznania kosztów ogółem produkcji brojlerów kurzych przeanalizowano ich strukturę (tabela 4). Okazało się, że zdecydowaną ich większość stanowiły koszty bezpośrednie – 82-88%. Wśród nich największy udział miał łączny koszt pasz – 72-76%, a następnie koszt wymiany stada – 19-20%. Podobną opinię, co do udziału kosztu pasz wyraziła w 2000 roku Świerczewska, która stwierdziła, że stanowi on 70% nakładów poniesionych na produkcję brojlerów [Świerczewska 2000].

Tabela 4

Struktura kosztów produkcji brojlerów kurzych w 2010 roku (w %)

w przeliczeniu na 100 kg żywca drobiowego brutto

Wyszczególnienie	Średnio w badanych gospodarstwach		W próbie gospodarstw			
			najlepszych		najsłabszych	
Koszty ogółem	100,0		100,0		100,0	
Koszty bezpośrednie	86,2	100,0	81,8	100,0	87,5	100,0
z tego wymiana stada		19,8	19,4		18,9	
pasze z zewnątrz gospodarstwa		72,1	69,8		75,2	
pasze własne z produkt. towarow.		1,1	2,5		0,3	
pozostałe koszty bezpośrednie		6,9	8,3		5,6	
Koszty pośrednie	13,8		18,2		12,5	

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych systemu AGROKOSZTY.

Udział kosztu wymiany stada był w badanych próbach gospodarstw niemal identyczny, a do tego stosunkowo nieduży, w związku z tym, o poziomie kosztów bezpośrednich decydowały koszty pasz. Najmniejszym ich udziałem wyróżniały się jednostki najlepsze, można więc sądzić, że wykorzystanie pasz w tych gospodarstwach było najefektywniejsze. Aby to sprawdzić określono zużycie poszczególnych rodzajów pasz w przeliczeniu na 100 kg przyrostu brojlerów kurzych – tabela 5.

Tabela 5

Zużycie pasz na 100 kg przyrostu brojlerów kurzych

Wyszczególnienie	Średnio w badanych gospodarstwach	W próbie gospodarstw	
		najlepszych	najsłabszych
Produkcja żywca netto (przyrost) [t/gosp.]	499	409	512
<i>Na 100 kg przyrostu</i>			
Pasze z zewnątrz gospodarstwa			
z tego: pasze treściwe [dt]	1,97	1,81	2,42
z tego: koncentr. i mieszanki przem.	1,57	1,39	2,02
ziarna i śruty ze zbóż	0,32	0,30	0,36
śruty poekstrakcyjne	0,08	0,10	0,04
pozostałe treściwe	0,00	0,02	0,00
dotatki mineralne i paszowe [kg]	1,54	0,81	0,16
Pasze własne z produktów towarowych			
z tego: pasze treściwe [dt]	0,08	0,10	0,00
z tego: ziarna i śruty ze zbóż	0,08	0,10	0,00

Źródło: Jak w tabeli 1.

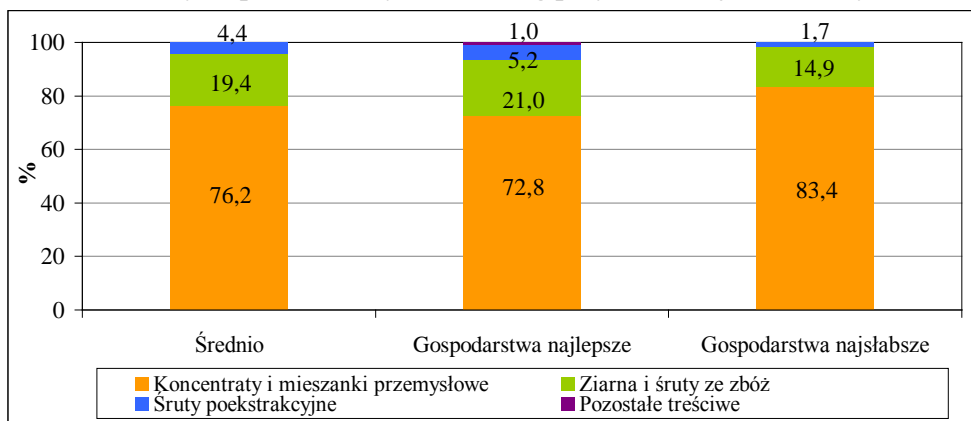
Podstawą żywienia brojlerów kurzych były pasze treściwe, głównie koncentraty i mieszanki przemysłowe oraz pochodzące z zakupu ziarna i śruty zbożowe (tabela 5, wykres 2). Jednak w gospodarstwach najlepszych, w porównaniu zajsłabszymi, pasz tych zużyto wyraźnie mniej: koncentratów i mieszanek o 31,2%, a ziarna i śrut o 16,7%, co oznacza że wykorzystanie pasz było racjonalniejsze. Co więcej, w grupie najlepszych, w przeciwieństwie doajsłabszych, w żywieniu brojlerów stosowano także, tańsze od zakupionych, ziarna i śruty zbożowe z własnej produkcji.

W opinii ekspertów wielkość zużycia pasz decyduje o opłacalności produkcji brojlerów kurzych [Świerczewska 2000]. Decyduje o tym również struktura ich zużycia. Mając więc na uwadze, że w żywieniu brojlerów stosowano głównie pasze treściwe, przeanalizowano strukturę ich spasanania (wykres 2). Wykazano, że w gospodarstwach najlepszych, w odniesieniu doajsłabszych, mniejszy był udział pasz relatywnie najdroższych – koncentratów i mie-

szanek przemysłowych (wynosił 72,8 wobec 83,4%), a większy znacząco tańszych produktów ze zbóż (21,0 wobec 14,9%).

Wykres 2

Struktura zużycia pasz treściwych na 100 kg przyrostu brojlerów kurzych (w %)

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych systemu AGROKOSZTY. Dane rzeczywiste dla 2006 roku.

Znawcy rynku drobiu oceniają, że w najbliższych latach koszty produkcji brojlerów kurzych w krajach Unii Europejskiej, w tym w Polsce, znacząco wzrosną [Rynek drobiu 2010]. Już teraz przyczyniają się do tego wprowadzone w połowie 2010 roku, bardziej restrykcyjne przepisy odnoszące się do dobrostanu i zdrowia zwierząt. Ponadto, w niedalekiej przyszłości może zostać wprowadzony zakaz stosowania w chowie drobiu kokcydiostatyków⁶, jak też podawania kurczętom pasz z roślin genetycznie modyfikowanych. Co zaś się tyczy obecnego 2011 roku, przewiduje się znaczący wzrost cen pasz, wynikający ze słabszych niż w 2009 roku ubiegłorocznych zbiorów zbóů w kraju i na świecie [Jankowski, Rutkowski 2010; Mroczkowski, Kowaliszyn, Sitkowska 2010; Rynek drobiu 2010; Rynek pasz 2010; Wężyk 2010].

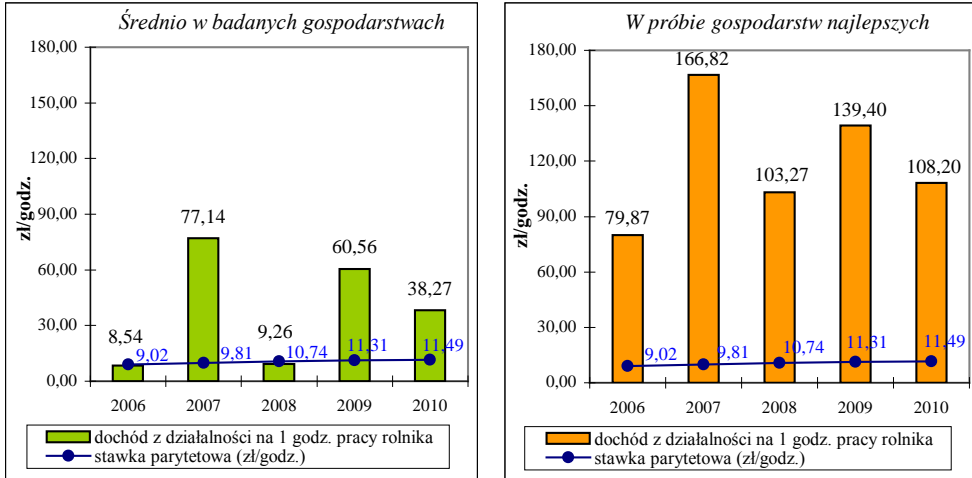
Wykonane rachunki uwiocznily, że w latach 2006-2010, średnio w badanych gospodarstwach produkcja brojlerów kurzych pozwoliła na osiągnięcie dochodu z działalności – tabela 2. Najwyższy jego poziom uzyskano w 2007 roku (42 zł/100 kg żywca brutto), pozwolił on na pełną opłatę nakładów pracy rolnika i jego rodziny. Jednak w 2006 i 2008 roku zrealizowany dochód był tak niski (5 zł), że oszacowana według stawki parytetowej⁷ opłata nakładów pracy własnej nie była możliwa – wykres 3.

⁶ Kokcydiostatyki – antybiotyki lub chemioterapeutyki dotychczas dozwolone do stosowania u drobiu, wykorzystywane w profilaktyce lub leczeniu kokcydiozy – choroby wywołanej przez pierwotniaki z rodzaju *Eimeria* [http://pl.wikipedia.org/wiki/Kokcydiostatyki; Mrozowski 2011].

⁷ Stawkę parytetową obliczono na podstawie danych o wynagrodzeniach pracowników całej gospodarki narodowej, przy założeniu że rolnik pracuje rocznie 2200 godzin. W przypadku 2010 roku stawkę parytetową oszacowano w oparciu o dane z okresu I-IX.

Wykres 3

Dochód z działalności brojlery kurcze średnio w badanej zbiorowości i w gospodarstwach najlepszych - w przeliczeniu na 1 godzinę pracy rolnika - w relacji do stawki parytetowej, w latach 2006-2010

Źródło: Jak w przypadku wykresu 2.

W gospodarstwach najlepszych ekonomiczne efekty produkcji brojlerów kurzych były bardziej spektakularne niż wyżej opisane. Osiągnięty dochód wynosił od 41 zł/100 kg żywca brutto w 2006 roku do 86 zł w 2007 roku i przewyższał poziomem średni wynik rozpatrywanej zbiorowości: od około 2 razy w 2007 i 2009 roku do prawie 11 razy w 2008 roku (tabela 2). Dochód ten w przeliczeniu na 1 godzinę pracy rolnika był wielokrotnie wyższy niż oszacowana stawka parytetowa (w 2007 roku – aż 17-krotnie), umożliwiał więc pełną opłatę nakładów pracy własnej. Natomiast w gospodarstwach najsłabszych – w całym badanym okresie wartość produkcji 100 kg żywca brojlerów kurzych nie była w stanie pokryć poniesionych kosztów (ogółem). W 2006 i 2008 roku nie pokryte zostały nawet koszty bezpośrednie (nadwyżka bezpośrednia wynosiła odpowiednio: -3 i -11 zł). Rozpatrywana działalność nie przynosiła dochodu, a ponadto często generowała duże straty – tabela 2.

5. Opłacalność produkcji brojlerów kurzych

Analizując wskaźniki opłacalności produkcji brojlerów kurzych zauważono, że w całym omawianym okresie średnio w badanych gospodarstwach kształtowały się one powyżej 100%. Produkcja zdawała się być opłacalna, jednak w 2006 i 2008 roku nadwyżka wartości produkcji nad poniesionymi kosztami wynosiła tylko około 2%. W gospodarstwach najlepszych opłacalność brojlerów kurzych była znacznie wyższa, wielkości obliczonych wskaźników były o kilkanaście (12,4-17,8) pkt. proc. korzystniejsze niż średnio w zbiorowości. W grupie najsłabszych gospodarstw chów brojlerów był nie-

opłacalny, a największą stratę na produkcji stwierdzono w 2008 roku – tabela 6.

Tabela 6

**Opłacalność produkcji brojlerów kurzych
w wyodrębnionych grupach gospodarstw (w %)**

Wyszczególnienie		2006	2007	2008	2009	2010
Średnio w badanych gospodarstwach		102,0	115,2	101,6	110,7	106,9
W próbie gospodarstw	najlepszych	117,6	133,0	118,2	124,4	119,3
	najsłabszych	86,5	98,4	85,7	94,6	90,8

Źródło: Jak w tabeli 4.

Rozpatrując zmiany opłacalności brojlerów kurzych w kolejnych latach badań stwierdzono, że w 2007 i 2009 roku o jej wyraźnym zwiększeniu w porównaniu odpowiednio z 2006 i 2008 rokiem zadecydował wzrost wartości produkcji wynikający z podwyższenia cen skupu drobiu (tabela 3 i 7). Natomiast pogorszenie opłacalności produkcji w 2008 roku wynikało głównie ze wzrostu kosztów, zwłaszcza bezpośrednich, o których decydowały ceny pasz. W 2010 roku, spadek opłacalności był w dużym stopniu skutkiem niskich cen drobiu w pierwszych miesiącach roku. Dynamikę zmian wartości produkcji i kosztów chowu brojlerów kurzych zaprezentowano na przykładzie średnich danych dla całej zbiorowości – tabela 7.

Tabela 7

**Dynamika zmian wartości produkcji i kosztów chowu
brojlerów kurzych w latach 2006-2010, rok poprzedni = 100**

Wyszczególnienie	Średnio w badanych gospodarstwach			
	2007	2008	2009	2010
Wartość produkcji	126,6	100,0	106,9	95,0
Koszty ogółem	112,1	113,4	98,1	98,4
z tego: koszty bezpośrednie	113,1	113,6	97,1	98,1
koszty pośrednie	106,1	111,4	105,1	100,0

Źródło: Jak w tabeli 4.

Zastanawiając się zaś nad opłacalnością produkcji brojlerów po 2010 roku, wzięto pod uwagę obecne realia oraz opinie ekspertów, co do przyszłych zmian na rynku drobiu. Prognozy nie są zbyt optymistyczne, wynika z nich bowiem, że w 2011 roku nie należy spodziewać się poprawy opłacalności produkcji brojlerów kurzych w porównaniu z 2010 rokiem. Istnieje jednak możliwość, że utrzyma się ona na niezmiennym poziomie, bowiem pomimo prawdopodobnie wyższych kosztów produkcji, w wyniku przewidywanego wzrostu eksportu wyższe mogą być średnioroczne ceny sprzedaży żywca drobiowego [Rynek drobiu 2010]. Opłacalność produkcji drobiarskiej w kolejnych latach, stoi pod jeszcze większym znakiem zapytania. Znaczący rynek drobiu uważają, że zmiany w polityce importowej niektórych krajów spoza bloku Unii Europejskiej np. w Rosji, mogą docelowo przyczynić się do konieczności sprzedaży nadwyżek polskiego żywca i mięsa drobiowego po cenach niższych niż dotychczas. To zaś, przy założeniu dalszego wzrostu kosztów chowu drobiu, może znacząco pogorszyć ekonomiczne wyniki produkcji brojlerów kurzych w Polsce [Wężyk 2010].

6. Podsumowanie

Na podstawie wykonanych dla działalności brojlery kurze rachunków można uznać, że w latach 2006-2010 w gospodarstwach produkujących 400-500 ton drobiu rocznie opłacalność tej produkcji była na ogół niska. Wśród badanych jednostek znajdowały się jednak takie, w których chów kurcząt był wysoce opłacalny, jak i takie, gdzie był nieopłacalny. Gospodarstwa te określono jako najlepsze i najgorsze. Ich wyniki różniły się między sobą oraz w odniesieniu do całej rozpatrywanej zbiorowości. Badania wykazały, że:

- w gospodarstwach najlepszych i najgorszych średnioroczne ceny sprzedaży 1 kg kurcząt rzeźnych były w badanych latach odpowiednio o 9% wyższe i o 3% niższe niż średnio w zbiorowości; decydowały o tym prawdopodobnie umiejętności zarządcze kierowników tych jednostek,
- w grupie najlepszych pracochłonność chowu brojlerów kurzych była o 40,0% niższa niż w najgorszych i o 18,2% niższa niż w całej próbie, co oznacza że gospodarstwa najlepsze efektywniej wykorzystywały zasoby pracy,
- w strukturze kosztów ogółem produkcji brojlerów kurzych największy udział miały koszty bezpośrednie – 82-88%; wśród nich 19-20% stanowił koszt wymiany stada, a 72-76% – łączny koszt pasz; ten ostatni zdecydował zatem o poziomie kosztów ogółem,
- podstawą żywienia drobiu są pasze treściwe; w strukturze ich zużycia koncentraty i mieszanki paszowe stanowiły 72,8-83,4%, a pochodzące z zakupu ziarna i śruty ze zbóż – 14,9-21,0%; w gospodarstwach najlepszych udział tych pierwszych był niższy, a drugich wyższy niż

w najsłabszych; ponadto w jednostkach najlepszych zużycie wspomnianych grup pasz na 100 kg przyrostu produkcji było odpowiednio o 31,2 i 16,7% mniejsze niż w najsłabszych,

- w badanych próbach gospodarstw najwyższy poziom dochodu i opłacalności produkcji brojlerów kurzych stwierdzono w 2007 roku; wynikało to z korzystnej relacji cen żywca drobiowego do cen środków wykorzystywanych do jego produkcji,
- w omawianych latach, w jednostkach najlepszych uzyskano kilkakrotnie wyższy dochód z działalności (od 2 do 11 razy) niż średnio w badanych gospodarstwach, natomiast w grupie najsłabszych produkcja była niedochodowa, przynosiła straty,
- w całym rozpatrywanym okresie, w gospodarstwach najlepszych dochód z chowu brojlerów w przeliczeniu na 1 godzinę pracy własnej wielokrotnie przewyższał oszacowaną stawkę za tę pracę, umożliwiając więc pełne opłacenie wspomnianych nakładów. W grupie najsłabszych wartość produkcji nie pokrywała nawet bezpośrednich i pośrednich kosztów chowu, opłata nakładów pracy własnej była więc niemożliwa.

Reasumując, z przeprowadzonych badań wynika, że opłacalność produkcji brojlerów kurzych zależy w pewnym stopniu od cen sprzedaży żywca drobiowego, ale przede wszystkim od kosztu spasanych pasz, wynikającego z gospodarowania poszczególnymi z nich. W jednostkach najlepszych gospodarowanie to było bardziej racjonalne niż w pozostałych, w efekcie opłacalność omawianej działalności była w nich najwyższa.

LITERATURA

1. Augustyńska-Grzymek I., Wituszyńska A., Żurakowska J. (2009): Rozmieszczenie działalności produkcji rolniczej w regionach FADN w Polsce. Materiały konferencyjne. IERiGŻ-PIB, Warszawa, 10, 28, 41 i 43.
2. Biuletyn statystyczny. (2008): GUS, Warszawa, nr 10 (612), 117.
3. Biuletyn statystyczny. (2010): GUS, Warszawa, nr 10 (636), 129.
4. Ceny wieprzowiny, wołowiny i drobiu zaczną rosnąć od II połowy 2011 r. – ARR/IERiGŻ. (2010): <http://stooq.com>.
5. Charakterystyka gospodarstw rolnych w 2007 r. (2008): GUS, Warszawa, 97 i 118-119.
6. Encyklopedia Ekonomiczno-Rolnicza. (1984): PWRiL, Warszawa, 492.
7. Goraj L., Mańko S. (2009): Rachunkowość i analiza ekonomiczna w indywidualnym gospodarstwie rolnym. Difin, Warszawa 2009, 92.

8. Horizontal Analysis or Trend Analysis. Definition and Explanation of Horizontal or Trend analysis. (2011): http://www.accountingformanagement.com/horizontal_analysis_or_trend_analysis.htm.
9. <http://pl.wikipedia.org/wiki/Kokcydiostatyki>.
10. Jankowski J., Rutkowski A. (2010): Uwarunkowania rozwoju drobiarstwa w Polsce i na świecie, [w:] Przegląd Hodowlany, Wyd. Polskie Towarzystwo Zootechniczne, Warszawa, nr 9, 7-10.
11. Mroczkowski S., Kowalyszyn B., Sitkowska B. (2010): Aktualne wymagania dotyczące dobrostanu kurcząt brojlerów, [w:] Przegląd Hodowlany, Wyd. Polskie Towarzystwo Zootechniczne, Warszawa, nr 9, 32-33.
12. Mrozowski M. (2011): Kokcydioza, <http://www.wipasz.com.pl/page.php?id=136>.
13. Niepublikowane dane GUS z lat 2006-2010.
14. Rolnictwo w 2009 r. (2010): GUS, Warszawa, 169.
15. Rynek drobiu. Stan i perspektywy. (2009): IERiGŻ-PIB, ARR, MRiRW, Warszawa, nr 36, 6-17.
16. Rynek drobiu. Stan i perspektywy. (2010): IERiGŻ-PIB, ARR, MRiRW, Warszawa, nr 38, 5-17.
17. Rynek pasz. Stan i perspektywy. (2010): IERiGŻ-PIB, ARR, MRiRW, Warszawa, nr 28, 4, 13 i 29.
18. Rynek rolny. Analizy, tendencje, oceny. (2007; 2008; 2009; 2010): IERiGŻ-PIB, Warszawa.
19. Skup i ceny produktów rolnych w 2007 r. (2008): GUS, Warszawa, 38.
20. Skup i ceny produktów rolnych w 2009 r. (2010): GUS, Warszawa, 38.
21. Średnie miesięczne ceny skupu kurcząt i indyków (typ brojler, w zł/kg). (2010): <http://www.rolnictwo-agro.pl>.
22. Świerczewska E. (2000): Mięсне użytkowanie drobiu, [w:] Hodowla drobiu i technologia jego chowu, red. Świerczewska E. SGGW, Warszawa, 154-155.
23. Wężyk S. (2010): Brojlerom lepiej, producentom gorzej, [w:] Polskie drobiarstwo, nr 7. Wyd. Przedsiębiorstwo Wielobranżowe „BEGEPO” Sp. z o.o., Poznań, 36-38.
24. Zwierzęta gospodarskie w 2009 r. (2010): GUS, Warszawa, 82 i 86.

IRENA AUGUSTYŃSKA-GRZYMEK

OPLACALNOŚĆ PRODUKCJI BROJLERÓW KURZYCH W LATACH 2006-2010

Słowa kluczowe: brojlery kurcze, koszty i dochody z produkcji brojlerów, opłacalność produkcji

STRESZCZENIE

W artykule przedstawiono rachunki kosztów i dochodów z produkcji brojlerów kurzych w latach 2006-2010. Dla roku 2006 podstawą ich przeprowadzenia były dane rzeczywiste zebrane w indywidualnych gospodarstwach rolnych, dla lat kolejnych – dane GUS i własne szacunki. W pracy omówiono też opłacalność produkcji tego drobiu. Wyniki z chowu brojlerów zaprezentowano średnio dla badanej zbiorowości oraz – w celu pokazania zróżnicowania – w gospodarstwach najlepszych i najslabszych, wybranych pod względem uzyskanej z badanej działalności nadwyżki bezpośredniej.

Badania uwiarydliwiły, że w omawianym okresie, średnio w jednostkach wytwarzających około 500 ton żywca brojlerów kurzych rocznie, produkcja tego drobiu przynosiła nieduży dochód, a jej opłacalność była niska. Jednak w gospodarstwach najlepszych wspomniana działalność była wyraźnie dochodowa i wysoce opłacalna, a w najslabszych – zdecydowanie nieopłacalna. Wykazano również, że o opłacalności chowu brojlerów kurzych decydował przede wszystkim koszt pasz wykorzystywanych w ich żywieniu.

IRENA AUGUSTYŃSKA-GRZYMEK

PROFITABILITY OF TABLE CHICKENS PRODUCTION IN 2006-2010

Key words: table chickens, costs and incomes of broilers production, profitability of production

SUMMARY

The paper presents accounts of the costs and incomes of the table chickens production in 2006-2010. The accounts for the 2006 were based on real data collected on private farms, for the next years Central Statistical Office data and own estimations were used. The paper also analyzes the broilers production profitability. Results from the fattening table chickens are presented as averages for the surveyed sample and – in order to show the diversity – in the best and weakest farms considering the gross margin level.

The study revealed that in the analyzed period, on farms producing about 500 tones of table chickens per year, income and profitability level was low. However, in the best farms, table chickens production was very profitable as opposed to the weakest farms, in which it was definitely unprofitable. The researches also demonstrate that the profitability of fattening table chickens depends on the feeding stuff cost.

e-mail: Irena.Augustynska@ierigz.waw.pl